սական հարց» վերնագրով. Այդ յօդուածներից վերցնենք միայն մի քանի չարք. «Հասկացող, կրթեալ անձինք երբէք պակաս չեն մեր մէջ, ամէն տեղ, ամէն քաղաքում կը գտնվեն նրանք. հարկաւոր է մի կազմակերպութիւն ունենալ, որպէս զի այդ բոլոր անձինքը գործեն մի ճանապարհով, նպատակայարմար ճանապարհով».... Մեր կարծիքն է առանց քաշքշելու հարցը, հիմնել մի բարեգործական ընկերութիւն, բարոյապէս կապելու հայ բանիմաց անձինքներին, որոնք ամէն տեղ սփռած են և նրանից այդ ընկերութեան շնորհիւ, նրա անխոնջ աշխատութեամբ հետզհետէ, քայլ առ քայլ մտցնել ժողովրդի կորած, մոլորած անձինքների մէջ կրթութեան և տնտեսականութեան խելացի և փրկարար հիմունքը. Այդպիսի մի ընկերութիւն մեծ համակրութիւն կը վայելէր կառավարութեան կողմից և իր լայնատարած ճիւղերով և բազմակողմանի գործունէութեամբ կատարեալ հեղինակութիւն կը ստանար հասարակութեան մէջ.»

Բայց ես չեմ զարմանում և չեմ քամահում այն հակաճառութեանց դէմ, որոնք ամենախիստ կերպիւ երևում են անցեալ տարվայ յիշեալ երեք յօդուածների և ձեր այս վերջին յօդուածի մէջ, վասն զի, մէկի ստորագրութիւնն է Բ. Նաւասարդեանց, իսկ միւսինը Գ. Ա.

Հասարակութեան համար կարևորութիւն ունի ճշմարտութիւնը. ճշմարտութեանը չի յարմարիլ արդեօք, եթէ ձեր խօսքերի դէմ ասեմ, որ «ընդհականակը հայը նրանով է անբախտ, որ սովոր է չարչիութեամբ պարապել.— այսօր վեց չիքիլայ ծախել, վաղը հինգ արշին հաշիայ. միւս օրը տասը դաստայ թուղթ և այլն .... հայը չունի լայն մտաւոր հորիզոն. նեղ է նրա ընտանեկան ազատութիւնը. նեղ է հասարական կեանքը. նեղ է և խեղդուած նրա քաղաքական վիճակը. ստրուկ է նա իր բնիկ երկրում. ապա ունի նա և նեղ գաղափար ամէն մի կենսական երևոյթի վրա. ունի նեղ հասկացողութիւն հասարակական զարգացման, կարգերի և օրէնքների վրա. «Մինչև ամպը չը որոտայ, հայը խաչ չի հանիլ.» Բայց ձեր հաշուած իբր թէ արատութիւնը, եթէ նա լինէր, քիրաւի, մի տարածված յատկութիւն, կարող էր միայն պարծանք բերել հայ ազգին. Մեր ազգիցը դեռ դարերով բաժանված է այն շրջանը, երբ կը տիրէ ընդհանուր, հասարակական ֆորմուլաներ, որի մէջ կը բովանդակուին զանազան մանաւոր օրուայ երևոյթներ, ինչպէս է երկու երեք ուսանող պահել Պետերբուրգում, մի թըղթակից արտասահմանում և այլն և այլն.

Բայց մենք առիթ չէինք ունենալ մեր յօդուածը գրելու, եթէ դուք, պարոն խմբագիր, բաւականացած լինէիք, ձեր առաջնորդող յօդուածի ճիշտ մի քառորդով, և երեք քառորդը նուիրած չը լինէիք քարկոծել և մոռանել մի հիմնարկութիւն, որի անուանը իր ժամանակին արձագանք տուեց ձեր բաշ լրագիրը և ձեր Կ. Պօլսոյ թղթակից Հայկակը, և որը իրաւացի սպասվում է մարմնացած տեսնվել հայ հասարակութեան կողմից. Գիտենք թէ ինչ ինչ հանգամանքներից ստիպուած ձեռնհաս չէ եղել մեր անկեղծ մամուլը արձագանք տալ հասարակական ոգուոյն «Հայոց բարեգործական ընկերութեան» վերաբերմամբ.

Եթէ հասարակութիւնը գումարվելով ընդհանուր ժողովներում սրբագործեց «Հայոց բարեգործական ընկերութիւն» հիմնելու գաղափարը, ինչ կը նշանակէ ձեր յօդուածի մէջ արտայայտած այդքան սևագործութիւնը. Եթէ այդ նրա համար է, որ ձեր առաջարկած «Բարեգործական ընկերութեան» հիմնելը ընդունելութիւն գտնի հասարակութեան կողմից—ձեր նպատակը սուրբ է. իսկ թէ այլապէս, մեր կարծիքով, դուք զուր կաշխատէք որ և իցէ կէտից, ձեր գրածը հաստատել և մանաւանդ հասարակութիւնը համոզել.

Մեր կարծիքով հայ մամուլին կը վայելէ հետամուտ լինել «Հայոց բարեգործական ընկերութեան» կանոնադրութեան հաստատվելուն, ամենայն իրանից կախուած միջոցներով և ոչ թէ նոյն իսկ նրա գաղափարը և յիշատակը նսեմացնել հասարակութեան, հետևապէս և նրանից առաջ, որոնցից կախումն ունի կանոնադրութեան հաստատութիւնը.

Բ. Նաւասարդեան

ՆԱՄԱԿ ՂՈՒԲԱՅԻՑ

Ապրիլի 18-ին

Սուրբ Յարութեան կիրակի օրը ստորագրութիւն բացանելով եկեղեցու բակում յօգուտ «Միացեալ ընկերութեան», մեր հասարակ դասակարգի երիտասարդներից հանգանակեցի 62 ր. 50 կ., որից ճանապարհածախսը դուրս գալով մնում է 62 րուբլ, որ այս նամակիս հետ ուղարկում եմ խմբագրութեանդ, խնդրելով տպել նուիրատուների ցուցակը և հասցնել փողը ուր հարկն է. Ահա նուիրատուների անունները. Սարգիս Խաչատուրեանց 1 ր., Մուրադ Ստեփանեանց 1 ր., Յարութիւն Մելիք-Դադաեանց 2 ր., Սիմօն Բինրաթեանց 50 կ., Խաչատուր Շիրինեանց 50 կ., Գարասիմ Բաղդասարեանց 1 ր., Դաւիթ Մանասեանց 50 կ., Թոմաս Իվանով 30 կ., Սարգիս Բաղդասարեանց 15 կ., Առաքել Աւագով 1 ր., Մարտին Սարգսեանց 1 ր., Բաբայ Բաղրեանց 1 ր., Յարութիւն Դաւթեանց 50 կ., Աստուր Աւագով 50 կ., Մինաս Բաբաեանց 1 ր., Ղեոնդ Հայրապետեանց 1 ր., Սհակ Ղասապեանց 1 ր., Աթա Համբարձումով 1 ր., Մի ոմն 35 կ., Միքայէլ Տէր-Յարութիւնեանց 40 կ., և Իսրայէլ փարմագին Յովհաննէսեանց 40 կ., Աւագ Բէգլարեանց 20 կ., Զաքար Տէր-Յովսէփեանց 30 կ., Յարութիւն Իվանով 1 ր., Դանիէլ Բոստամեանց 2 ր., Խաչի Տէր-Ղազարով 50 կ., Եսայի Թէոսեանց 15 կ., Աթանէս Պետրոսեանց 50 կ., Մինաս Նասիբեանց 50 կ., Յակոբ Խուրլարով 1 ր., Յովհաննէս Յովհաննէսեանց 30 կ., Միրզա Իւզբաշեանց 1 ր., Խաչատուր Խաչատուրով 40 կ., Դաւիթ Միրզոյեան 50 կ., Պատուական Բէգլարեանց 1 ր., Բողդան Սալամբէկով 1 ր., Համբարձում Աբրահամեանց 1 ր., Յարութիւն Յովհաննէսեանց 1 ր., Ադամ Մելիքեանց 20 կ., Վարդան Վէզիրեանց 50 կ., Ստեփան Գէորգեանց 50 կ., Սաւադ Պետրոսեանց 1 ր., Իսրայէլ Գասպարեանց 20 կ., Ջումշուդ Բարսեղով 20 կ., Սերոփ Մելիքով 50 կ., Սհակ Քեօթանջեանց 20 կ., Մկրտիչ Ամիրջանեանց սինեցի 1 ր., Խուրշուդ Մնացականեանց 1 ր., Սհակ Կուզնեցով. Խոսրով 5 կ., Петросъ Вартановъ 1 р., Յարութիւն Սկոբեանց 20 կ., Ալէքսան Յովհաննէսեանց 1 ր., Ջհանկիր 20 կ., Զաքար Թաթուլով 1 ր., Սարգիս Վաքիլով 40 կ., Մնացական Զաքարով 20 կ., Մովսէս Մինասեանց 1 ր., Սարգիս Շահնազարեանց 1 ր., Միրզա Բալասով 1 ր., Համբարձում Բաբաեանց 40 կ., Սերգէյ Գօզալով 1 ր., Գէորգ Մարգարով 1 ր., Դաւիթ Օրդուբէկեանց 20 կ., Միրզաջան Յովհաննէսեանց 1 ր., տիրացու Յովսէփ Վաքիլեանց 50 կ., Ներսէս քահանայ Փիրվերդեանց 1 ր., շամախեցի Մովսէս Տէր-Յովհաննէսեանց 50 կ., Պօղոս Քամալեանց 1 ր., Պետրոս Յովհաննէսեանց 1 ր., Աւետիս Յարութիւնեանց 60 կ., Գրիգոր Նասիբեանց 20 կ., Մարտիրոս Մելիքդադայեանց 30 կ., Իսահակ Մարտիրոսով 40 կ., Յովսէփ Յովհաննէսեանց 50 կ., Իսայ Իվանով 20 կ., Մուսայէլ Գրիգորեանց 1 ր., Եսայի Գրիգորեանց 40 կ., Սարգիս Ջանբաբեանց 1 ր., Սարգիս Քուրտով 20 կ., Համբարձում Սոփինոսեանց 20 կ., Ազաջան Արութչեանց շուշեցի 1 ր., Յարութիւն Ջահրամանեանց 1 ր., A. 30 կ., Խաչատուր Մելիք-Դադաեանց 1 ր., Խոսրով Յարութիւնեանց 1 ր., Յովհաննէս Տէր-Յակովբեան և անյայտներ 98 կ., ընդհանուր գումարն է 62 ր. Իմ անկեղծ և ջերմեռանդ սրտի շնորհակալութիւնը յայտնում եմ Ղուբայի երիտասարդութեանը, որի սիրտը զարկում է ազգի համար.

Յովհաննէս Տէր-Յակովբեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ստացանք «Կարմիր խաչի» ընկերութեան կովկասեան բաժնից 46 րուբլ 50 կոպէկ յօգուտ Հայաստանի սովեալների. Այդ գումարը հասցրած է ընկերութեան Գլխաւոր Վարչութիւնից, որ իր կողմից ստացել է այդ փողը «Голосъ» լրագրի խմբագրութիւնից, որ անցեալ տարի հաւաքում էր նուիրատուութիւններ յօգուտ Հայաստանի սովեալների.

—

Ստացվեցաւ Թիֆլիսում Րաֆֆիի «Խենթը» անունով վիպասանութիւնը. Ծախվում է «Մշակի» խմբագրատանը, Կենտրոնական գրավաճառանոցում, պ. Զաքարիա Գրիգորեանցի մօտ և պ. պ. Շահինեանցի, Պօղարջեանի, Հովուեանցի ծխախոտի մագազիններում. Գինն է 1 ր. 20 կ.

—

Ստացանք Չիգիշլեարից 20 րուբլ յօգուտ Հայաստանի սովեալների հետևեալ անձինքներից. Յակոր Էնգիբարեանց 10 րուբլ, Առաքել Պետրոսեանց 3 ր., Աստուածատուր Սարգսեանց 7 րուբլ. Ընդամենը 20 րուբլ.

—

«Новое Время» լրագիրը լսել է որ Թիֆլիսի հնագիտական ժողովը որ լինելու էր ներկայ տարվայ աշնան, յետաձգվում է մինչև եկող 1882 թիւը.

—

Ապրիլի 30-ից մեզ գրում են Ղուբայից. «Այսօր իմացայ որ կալանաւորների բանտից փախուստի ժամանակ վիրաւորված են եղել 15 մարդ զինուորներից, որոնցից երկուս ծանր կերպով.»

—

Մեզ պատմում են որ մօտ օրերս Ներսիսեան դպրոցի առաջին դասատան երկու աշակերտներ Ալէքսանդրեան այգու մօտից անցնելով, գտնում են մի ծրար ներփակած 225 րուբլ և զանազան թղթեր. Նոյն միջոցին այնտեղից անցնող երկու կինտօներ, տեսնելով երեխաների այս արած գիւտը, զանազան սպառնալիքներով վախեցնում են մանուկներին և գումարը նրանց ձեռքից յափշտակելով, անյայտանում են, մանուկների ձեռքում միայն թղթեր թողնելով.

—

Ներկայ համարում տպում ենք բժիշկ Նաւասարդեանի պատասխանը «Մշակի» 78-որդ համարի առաջնորդող յօդուածին «բարեգործական ընկերութեան» մասին. Պարոնի նամակը աւելորդ ենք համարում քննել, միայն ուշադրութիւն ենք դարձնում այն կէտի վրա, որտեղ նա մեզ մեղադրում է թէ մենք մեզ հակառակում ենք. Կարծել որ մի մարդ կամ մի հասարակութիւն ընդունակ են մի գործի, մի ձեռնարկութեան, իսկ յետոյ դառն փորձով համոզվել որ այն մարդը կամ այն հասարակութիւնը անընդունակ են այն գործի կամ այն ձեռնարկութեան և այդ պատճառով առաջարկել աւելի համեստ գործ, աւելի փոքր գիրքով ձեռնարկութիւն սկսելու,— ամենևին չէ նշանակում իրան հակառակել, այլ նշանակում է գործնական անհրաժեշտութիւնից ստիպված՝ սահմանափակել իր ցանկութիւնները.

—

«Русскій Курьеръ» լրագրին հեռագրում են Սմոլէնսկ քաղաքից որ այդտեղ կալանաւորված է մի անյայտ անձն որ դիտաւորութիւն ունէր սպանել Սմոլէնսկի նահանգապետին.

—

Մայրաքաղաքների լրագիրներում կարդում ենք որ հարաւային Ռուսաստանի մի քանի տեղերի ամբոխը շարունակում է ջարդել հրէաներին և կողոպտել նրանց ապրանքն ու կահ-կարասիները. Մի քանի տեղերում հրէաների դէմ կատաղած ամբոխը այլ ևս իրան չէ կարողանում զսպել և կռիւներ ունի մինչև անգամ իշխանութեան ներկայացուցիչների հետ, ինչպէս այդ պատահել է, օրինակ, Վիկտորովկա գիւղում. իսկ Կիևում ամբոխը ուզեց յարձակվել արական և իգական գիմնազիաների վրա. Իշխանութիւնը կալանաւորում է անկարգութիւն անողներից շատերին.

—

Մալարօսիայում հետզհետէ սկսում է տարածվել գիւղական ժողովրդի մէջ շտունդիզմ ասված աղանդը, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ռուսաց աւետարանականութիւն. Այժմ սենատորները, որոնք վերաքննութիւն արեցին հարաւային Ռուսաստանում, հետևեալն են ասում իրանց զեկուցման մէջ շտունդիստների մասին. Շտունդիստները, ասում է զեկուցումը, բարոյական և ժուժկալ մարդիկ են. Ռուս մուժիկը, երբ շտունդիստ է դառնում, եթէ նա եղել է առաջ հարբող և վատնող, դառնում է ժուժկալ և խնայող. Թէ բարոյական և թէ տնտեսական կողմից ռուս ազգաբնակութիւնը բարւոքվում է ընդունելով շտունդիզմ աղանդը.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

Լրագիրները հաղորդում են հետևեալը: Էմիլ Ժիրարդէնի թաղմանը ներկայ էին քաղաքական և գրականական բազմաթիւ երևելիներ, որոնց թւումն էին Գամբետտա և Սենայի նահանգի բոլոր պատգամաւորները: Նախագահ Գրևին իր տեղ ուղարկեց գէներալ Պիտտիին: Ներկայ էին նոյնպէս Կօնստան, Մանիէն, Տիրար և Կօշրի մինիստրները, բազմաթիւ պատգամաւորներ և հետևեալ գրողները. Դիւմա-որդի, Աբու, Գօզէ, Պեստր և Օկտավ Ֆէյիէ: Դագաղը կատարելապէս ծածկված էր բազմաթիւ ծաղիկների տակ: Բազմաթիւ պսակներ ուղարկվեցան այն լրագիրներից, որոնց հիմնողն էր Ժիրարդէն: Թաղման պատարագը մատուցանում էր Սաբատիէ աբեղան, որ մահից առաջ Ժիրարդէնին վերջին օրհնութիւնը տուեց: Հանգուցեալին զինուորական պատիւ տալու համար մի գունդ զօրք էր ուղարկված: Յուղարկաւորութիւնը անցաւ արտաքին բուլվարներով մինչև Մօնմարտրի գերեզմանատունը, որտեղ Ժիրարդէն թաղվեցաւ իր առաջին կին երևելի Դելֆինա Գէյի մօտ. Գերեզմանի վրա հինգ ճառեր արտասանվեցան. Գամբետտայի բարեկամ Սպիւլլեր ճառ արտասանեց „Հանրապետական միութեան“ կողմից. Նա գովեց Ժիրարդէնի գործունէութիւնը մայիսի 16-ի կառավարութեան ժամանակ:

Ֆրանսիական „խաղաղութեան ընկերութիւնը“ միաձայն հաւանութիւն տուեց Տունիսի արշաւանքին: Պախարակելով պատերազմը նուաճող նպատակներով, այդ ընկերութիւնը հաւանում է պատերազմը ինքնապաշտպանութեան համար և վայրենիներին զսպելը, որոնց դէմ իրանց սեփական կառավարութիւնը անզօր է լինում. Գործին այդ տեսակէտից նայելով, խրումիրների դէմ արշաւանքը կատարելապէս իրաւացի է և անկարելի է մտածել, որ նա եւրոպական խաղաղութիւնը խանգարելու նպատակով է սկսված: Արշաւող զօրքերից լուրեր են ստացվում յորդառատ անձրևների մասին, որոնք դժուարացնում են զօրքերի ընթացքը. Հիւանդացած գէնէրալ Բրիառի տեղ նշանակված է Գիրդէր, որ նոյնպէս էլ գնացել է: Թիւրքաց դեսպանը Փարիզի մէջ հաղորդեց Բարտելեմի Սենտ-Իլէրին Բ. Դրան նոր շրջաբերականը, որ ցոյց է տալիս սուլթանի գերիշխանական իրաւունքները Տունիսի վրա և հրաւիրում է ֆրանսիական կառավարութեանը Տունիսի գործերի մասին սուլթանի մինիստրների հետ բանակցել. Յայտնի է, որ այդ շրջաբերականին ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրը առաջվայ պատասխանը կը տայ, թէպէտ Բ. Դուռը սպառնում է այդ հարցը պետութիւնների քննութեանը յանձնել. Կեֆ քաղաքի զօրքերի հրամանատար ֆրանսիական գնդապետը ընդունեց տեղական շէյխերի և կադիների հպատակութիւնը. Պաշարների հարկաւոր եղած ժամանակ ստանալը ապահոված է: Հարաւային Օրանի մէջ ոչ մի կռիւ չէ պատահել և Ժերվիլլի զօրքերին յարձակումն չէ բռնացել: Շրջակայ ցեղերը բացի երեք ապստամբվածներից հանգիստ են. Ֆրանսիային հաւատարիմ մնացած Սայիդի աղայի և Տրաժի ցեղի մէջ կռիւ է պատահել, որի ժամանակ առաջինը 30 մարդ է կորցրել: Երկրորդի կորուստները աւելի մեծ են եղել:

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

Փարիզ, 2 մայիսի

Արդէն «Մշակի» ընթերցողներին յայտնի է որ պարոն Էմիլ դը-Ժիրարդէնը վախճանվեց ապրիլ 27-ին և թաղման հանդէսը նշանակված էր մի և նոյն ամսի 30-ին շաբաթ օրը. Այն օրը արդէն ժողովուրդը խառնվել էր ժամի իննին Լապէրուզ կոչված փողոցում հանգուցեալի տան առաջ.

Հանգուցեալի դրան ճակատը զարդարված էր սև մահուդով բոլորած արծաթեայ փայլուն ծոպերով. Դագաղը դրած էր առաջին յարկի մի լայնատարած գահլիճում շրջապատած այրվող անհամար մոմերով և անուշահոտութիւն բուրող խնկամանթներով. Գարնանային գեղեցիկ ծաղիկներից բոլորած պսակների և փունջերի, Էմիլ դը-Ժիրարդէնին վերապրութեամբ, քանակութիւնը այնքան շատ էր, որ դագաղը բոլորովին ծածկված էր. Այս բոլորը ուղարկված էր զանազան ընկերութիւնների և խմբագրութիւնների կողմից. պըսակներից մէկը իր անչափ մեծութեամբ որ բոլորի ուշադրութիւնը դարձնում էր իր վրա՛ ուղարկված էր նոյն իսկ «Լա Ֆրանս» լրագրի խմբագրութեան կողմից. Արդէն տասը ժամ անցած՝ դեռ այցելուները գալիս էին շարունակաբար վերջին յարգանքը մատուցանելու հանգուցեալին և սգաւոր ընտանիքը մխիթարելու. Այցելուների թիւը այնչափ շատ էր, որ վեց տետրակներ ծածկվեցան անուններով և ստիպվեցան նորից չորս տետրակ դնել սեղանի վրա.

Լայնատարած գահլիճը, որտեղ դրված էր դագաղը, արդէն լիքն էր ժամի տասն և կէսին նշանաւոր մարդկերանցով, որոց մէջ էին պ. Գամբէտան, ներքին և արտաքին գործոց նախարարները. միայն հանրապետութեան նախագահը Ժիւլ-Գրէվին իր փոխանակ ուղարկել էր գէներալ Պիտտիէին (Pittie).

Փարիզում եղող բոլոր դէպուտատների մեծամասը այնտեղ էր, ներկայ էին գտնվում նմանա-